

İngiltere’de Tekstil Koruma Eğitimi

Frances Lennard

Kıdemli Okutman, Tekstil Koruması
Tekstil Koruması ve Teknik Sanat Tarihi Merkezi, Glasgow Üniversitesi
İngiltere

Özet:

Glasgow Üniversitesi MPhil Tekstil Koruma programı, Birleşik Krallıkta ve dünyada çalışacak tekstil konservatörlerini eğitmektedir. Bu, öğrencilere iyi bir kariyer başlangıcı ve hayat boyu profesyonel bir gelişme sunarak farklı bağlamlarda uygulama sağlayan bir kuruluş sunmayı amaçlamaktadır. Program, kimya da dahil olmak üzere teori oluşturma ile pratik becerilerin geliştirilmesini ve tekstillerin ve diğer objelerin kültürel önemine dair farkındalığı bir araya getirmektedir. Bu, öğrencilerin rolüne ve bağlamına göre birçok tekstil objesi ile ilgili uygun koruma yöntemlerini seçmelerine ve uygulamalarına olanak vererek doğru düşünmeye ve karar vermeye dair ana becerilerini arttırmayı amaçlamaktadır. Programın, profesyonel anlayışı ve becerileri arttırmak üzere Glasgow Müzesi ve diğer kültürel miras kurumları ile yakından bağlantıları vardır.

Tekstil koruma programı, Tekstil Koruması ve Teknik Sanat Tarihi Merkezi içerisinde oluşturulmuştur; objeye dayalı, disiplinler arası araştırma, öğrenmeyi ve öğretmeyi desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler: ...

Glasgow Üniversitesi MPhil *Tekstil Koruma* programı İngiltere’de 35 yıllık tekstil koruyucuları eğitim geleneğine dayalıdır. Bu program, Southampton Üniversitesinin 1999 ile 2009 arasında verdiği Tekstil Koruma Merkezinin (TCC) iki yıllık *Tekstil Koruma* Yüksek Lisansı programının doğrudan takipçisi iken, takip ettiği program da 1970’lerde başlayan TCC’nin *Tekstil Koruma* alanında üç yıllık *Lisans Üstü Diploma* programı ile kurulmuştur (Lennard, 2010). Tekstil Koruma ve Teknik Sanat Tarihi Merkezi, Southampton Üniversitesinde TCC’nin kapanmasının ardından 2010 yılında Glasgow Üniversitesinde açılmıştır. Bu merkez tekstil koruma, kıyafet ve tekstil tarihi ile teknik sanat tarihi alanında bağlantılı lisansüstü programlar verirken, teknik sanat tarihi alanında resim ve diğer sanat çalışmaları üzerinde durulur (<http://www.gla.ac.uk/postgraduate/>).

İngiltere’de koruma eğitimi, diğer Batı ülkelerindeki programlara kıyasla genellikle daha alana yöneliktir, resim yazı, arkeoloji ve diğer materyal uzmanlık alanlarında özel programlar verilir; bunun sonucunda İngiltere ve yurt dışındaki müzelerin koruma departmanlarında görev alacak son derece uzman mezunlar yetişir. İki yıllık bir Yüksek Lisans programı artık en yaygın eğitim türüdür– İngiltere, Avrupa kıtasında git gide yaygınlaşan 3+2 modeli koruma eğitimi eğilimini takip etmemektedir, zira koruyucu eğitimi alacak kişilerin çok çeşitli arka planlardan gelmesinin bir avantaj olduğuna inanılır. Koruma işi çok disiplinli, dinamik ve

yenilikçi bir meslektir; sanat, tarih ve fen alanlarında grup deneyimi, meslek dahilinde serbest düşüncüyü ve yenilikçi yaklaşımı güçlendirir.

MPhil Tekstil Koruma TCC tarafından yürütülen oldukça başarılı bir programa dayalıdır ve bu programın mezunları dünya çapında müzeler ve diğer kurumlarda istihdam edilir; fakat hem koruma mesleğinde hem de yeni bağlamı içerisindeki değişiklikleri yansıtacak şekilde geliştirilmiştir. Program, mezunlarına kariyerleri süresince üzerine inşa edebilecekleri güçlü bir temel sağlamayı amaçlamaktadır– bu ise dört ayrı öge içerir: ilk olarak el becerilerinin geliştirilmesi ve temel teknikler üzerinde çalışma; ikincisi, yenilikçi ve önleyici uygulamaları destekleyen bilimlere ilişkin bir anlayış; ve üçüncüsü, koruyucuların mesleki dünyasına ilişkin bir anlayış ki buna koruma mesleğinin ahlaki dayanağı da dahildir. Bu öğeler bir araya gelerek dördüncü öge için bir dayanak teşkil eder, bu öge başlı başına koruma etkinliğinin itici gücü olan yargı ve karar verme becerilerinin geliştirilmesidir.

Programın altında yatan felsefe “bilgili karar verme” ifadesi ile özetlenebilir– bu tekstilin rolünü ve bağlamını anlayarak çalışmayı ifade eder; tıpkı çamaşır yıkarken en uygun deterjanı seçebilmek gibi. Temel mantık, koruyucuların farklı türde nesnelere için standart uygulamaları bulunmadığı, uygulama tekliflerinin kullanılan malzeme ve tekniklere ve de nesnenin durumuna dayalı olması gerektiği, nesne sahibinin ve diğer tüm paydaşların ihtiyaçlarına ilişkin bir anlayış gerektirdiği ve yeni uygulama türleri oluşturmak dahil olmak üzere uygun yaklaşımlar konusunda bilinçli olmak gerektiğidir. Program dahilinde nesne inceleme seansları tüm bu yeteneklerin geliştirilmesi amacıyla yöneliktir (Şekil 1) ve ikinci yılda yapılan ‘açık sınav’ ile sona erer; bu sınav iki buçuk gün içerisinde yazılacak bir rapor ve şu anahtar becerilerin değerlendirildiği bir sözlü sınavdan oluşur: daha önce görülmemiş bir nesneyi kısa bir süre içerisinde gözlemlene ve değerlendirme becerisi, uygun bir uygulama teklifi oluşturma, açık ve detaylı bir koruma raporu ve teklifi yazma ve bunları sözlü olarak gerekçelendirebilme.

Her iki yılda öğrenci sayısı sekiz aşmaz. Bölümün dört yerleşik personeli bulunmaktadır: bir program lideri, bir bilim adamı ve tekstil koruma alanında geniş deneyim sahibi, öğrencilerin ilk ve ikinci yılda yaptıkları pratik çalışmaları için uzman denetimi sağlayan iki öğretim görevlisi. Yüksek bir öğrenci-öğretmen oranı, bu programın eğitim harçlarının yüksek olacağı anlamına gelir; fakat çoğu öğrenci Tekstil Koruma Merkezi Derneğinin destek fonundan burs alma şansı elde etmektedir. Program eğitimi her yarıyılıda üç buçuk haftada verilir, bir buçuk günü kişisel çalışmaya ayrılır. Ayrıca öğrenciler ilk yılın sonunda tekstil koruma departmanında iki ila üç ay süreyle işe yerleştirilir ve ikinci yıl sonunda 15,000-20,000 kelimelik bir bitirme tezi yazarlar; yani program süresi toplamda tam iki takvim yılından oluşur. Program çok iyi yapılandırılmış olup her birimde öğrenme çıktıları açık ve nettir.

Bilimsel dayanak ve profesyonel uygulamalarla birlikte sürdürülen pratik çalışmalar her haftanın %50'sini kapsar. İlk yıl öğrenciler anahtar becerileri öğrenir ve geliştirir: belgelendirme ve fotoğrafçılık, yüzey ve ıslak temizleme, nemlendirme, boyama, dikiş ve yerleştirme. İkinci yılda portföye yeni beceriler eklenir: çözücü maddelerle temizleme, beyazlatıcılar ve enzimler, yapışkan uygulamaları, tekstil dışı malzemeler ve analitik teknikler ile çalışma. Havuza daha çok beceri eklendikçe müzeye ve bireysel müşterilere ait 'gerçek' tarihi nesnelere üzerinde uygulama sayesinde pratik yapılır ve bu beceriler güçlenir. Son yarıyılıda öğrenciler, genellikle karmaşık sorunlar teşkil eden iki nesne üzerinde çalışarak tüm becerilerini uygulamaya döker; profesyonel koruyucu olarak çalışırlar, müşteri ile görüşükten sonra gerekli uygulamaları geliştirir ve uygularlar, doğrulanmış bir koruma raporu yazar ve gerçekleştirilen uygulamayı değerlendirirler (Şekil 2).

Bu beceri portföyü geçen yıllarda önemli bir değişikliğe tabi olmamıştır, fakat zaman içerisinde ufak değişiklikler yapılmıştır. Akademik personel olarak program ekibi de koruma uygulamalarına ilişkin bilgi elde etmek amacıyla araştırmalar yaparlar; bu bilgiler de programa dahil edilir ve yeni gelişmeler, ister yapışkanların çözücü aktivasyonu olsun ister kaplama dokusunun özelliklerinin gözlemlenmesi, müfredata eklenmiş olur. Beyazlatma ve hatta ıslak temizleme gibi bazı teknikler ise önceki yıllara kıyasla daha az kullanılmaktadır; fakat yine de öğrencilerin bu teknikleri uygulamanın getirdiği avantajları ve dezavantajları ölçülmesi ve tabi koleksiyonda işleme aldıkları nesnenin koşullarını anlayabilmeleri için bu tekniklerin nasıl ve neden kullanıldıkları konusunda deneyime sahip olması gerekir. Yoğun ve sıklıkla sergi düzenleyen müzelerde çalışan tekstil koruyucuları büyük çaplı uygulamaları nadiren kullandıklarını görebilir fakat uygulamaların sınırlı tutulması gerektiği durumlarda en iyi uygulamayı seçebilmek için nelerin başarılacağı, neyin gerekli olduğu ve hangi uygulamaların güvenle geri alınabileceğini anlamak, yani risk değerlendirme süreci, önemlidir.

Organik ve tekstil bilimi programın uygulama öğelerinin vazgeçilmez belkemiğini oluşturur; bilim adamı, personelin anahtar üyelerindedir. Öğrenciler liflerin ve boyaların kimyasal yapısını ve bunların ortam değişikliklerinden nasıl etkilendiğini öğrenir (Şekil 3). Bu da hem yenilikçi uygulamalar hem de önleyici koruma uygulamalarına ilişkin kavrayışı destekler. Tekstil bilimi ile bağlantılı olarak, tekstil teknolojisine ilişkin bilgi birikimi de tekstil ürünlerinin yapısı, ne şekilde korunabilecekleri ve bu bilgiler temelinde belgelendirmeye ilişkin anlayışı güçlendirir. Dersler, durum çalışmaları ve ıslak temizleme, çözücü ile temizleme veya yapışkan destek kullanma gibi belirli uygulamaların gösterimleri, bunların altında yatan kimyanın açıklandığı seanslar ile takviye edilir. Bu da öğrencilere temizlik ürünü seçerken lif ve toprak türü

gibi özelliklere dayalı veya yapışkan seçerken tekstil ürünü ve bu ürünün muhafaza edileceği koşullar çerçevesinde bilgili karar verebilme becerisi kazandırır. Koruma bilminde nesnelerin fiziksel özelliklerinin değerlendirilmesi ve kimyasal yapılarının anlaşılması da git gide daha çok yer tutmaktadır; Glasgow'da gerçekleşen yeni bir gelişme, Mühendislik Fakültesinin ev sahipliği yaptığı, tekstil ürünlerinin mekanik bir teçhizat üzerinde gerildiği bir etkinliğe öğrencilerin katılmasıdır; öğrenciler farklı tekstil ürünlerinin basınç ile gerilen eğrilerine yük uygulamanın etkilerini görebilmektedir – gösterim amacıyla asılmış durumdaki büyük ve ağır tekstil ürünlerinin davranış şekillerini anlayabilmek için bu uygulama önem arz etmektedir. Koruyucular, işyerinde çoğu zaman bilim adamları ile yakın çalışma içerisinde, fakat elde edilen bilgiler genellikle nesneyle ilgili daha fazla bilgi elde etmeye, örneğin tarihini belirlemeye, yöneliktir. Koruma uygulamasının yapısını belirleyecek olan seçimi doğru bilgilerle yapabilmek için gerekli bilgileri elde etmek, doğru soruları sormaya bağlıdır.

Fakat daha geniş bir çerçevede düşünüldüğünde koruma bilimi hem sosyal bilimleri hem de fizik bilimlerini içerebilir. Koruma uygulaması son yıllarda gelişerek bireysel müşterilerin ihtiyaçlarına karşı çok daha duyarlı hale gelmiştir. Örneğin Miriam Clavir'in (Clavir, 2002) yeni bir bakış getiren çalışması, koruyucular ilk ulus topluluklarının nesnelere üzerinde çalışırken çok daha kapsamlı bir değer sistemi oluşmasına yol açmış, ve bunlar Smithsonian Kurumu Amerikan Yerlileri Ulusal Tarih Müzesi'nde yapılan çalışmalarla şekillenmiştir. Burada ve dünya çapındaki diğer müzelerde, uygun bakım ve koruma yöntemlerine karar verileceği zaman

yerli topluluklarına sıklıkla danışılmaktadır; işbirliği tüm etkinliklerin dayanağını oluşturur. Aynı şekilde modern sanat eserlerinin işlenmesi de danışmaya dayanır, böylece esere yapılacak müdahale yöntemi belirlenirken sanatçının bu eserde ne amaçladığı öğrenilir. Koruma öğrencilerinin korumaya ilişkin karar verirken paydaşların bakış açısını anlayabilme becerisi geliştirmeleri gerekir. MPhil *Tekstil Koruması Materyal Kùltürler* birimi, nesnelerin neden korunduğu, bunların ne açıdan önemli olduğu ve uygulamalara ilişkin kararları kimin vermesi gerektiği konusunda öğrencilerin düşünmesine yardımcı olmayı ve müze koleksiyonlarını anlamakta yararlı bir araç olan nesne biyografisi kavramı gibi bir miktar materyal kùltürü temin etmeyi amaçlamaktadır.

Ayrıca gerçek dünyada koruyucuların ne şekilde çalıştığını anlamalarına yardımcı olan etkinlikler sayesinde öğrencilere daha geniş bir mesleki bağlam verilmektedir. Öğrenciler bazı öğretileri MLitt *Kıyafet ve Tekstil Geçmişi* ve MLitt *Anlam ve Eylem: Teknik Sanat Tarihi* programlarındaki öğrencilerle paylaşırlar, böylece koruyucular ve kùratörler olarak farklı bakış açılarını daha çabuk kavrayabilir ve mesleki ilişkiler oluşturmaya başlayabilirler. Verilen ödevlerden biri tekstil koruma öğrencilerine normalde üzerinde çalıştıkları tekil nesnelere daha geniş bir koleksiyona bakış açısı sağlamayı amaçlar; öğrenciler korumayı güçlendirmek ve Üniversitenin Hunterian Müzesindeki tekstil koleksiyonlarına erişimi genişletmek amacıyla tavsiye vermesi istenen bir danışmanın bakış açısından bakarak yazılı bir rapor hazırlarlar (Şekil 4). Öğrencilerin, üniversitenin hem gösterimde hem de depoda bulunan kendi, dünya sınıf koleksiyonlarına erişim elde etmesi öğrenciler için oldukça faydalı olmaktadır.

Glasgow Müzeleri ve İskoçya'daki ve İngiltere genelindeki diğer kültür mirası kurumları ile yakın bir iş ilişkisi kurulması sayesinde mesleki bağlam da güçlendirilmektedir. Glasgow Müzelerinde müzecilik mesleğinin her alanından 450 personel çalışmaktadır; öğrenciler küratörler ile, öğrenme ve erişim ekipleri, eğitim departmanı ve sergi tasarımcıları ve de koruyucular ile etkileşim kurabilmektedir. Koruma stüdyolarına ziyaretler düzenlenirken, sergiler, depolar, kısa süreli sergiler de öğretim seansları ve önleyici korumadan proje yönetimine kadar çeşitli ödevler için ham madde olarak kullanılmaktadır. Ayrıca öğrenciler Hunterian Müzesi ve Hunterian Sanat Galerisi, Glasgow Müzeleri ve yakın çevredeki diğer koleksiyonlardaki nesnelere ile çalışmanın önemli faydalarını görmektedir. Merkezin ilk deneyler ve çalışmaya yönelik kendi öğretim tekstil koleksiyonu olsa da, öğrencilerin farklı kişilere ait ve farklı koruma ihtiyaçları olan tekstil ürünleri üzerinde çalışması oldukça önemlidir.

Tahmin yürütme ve proje yönetimi gibi mesleki becerilerin geliştirilmesi de program dahilinde sürdürülmektedir. Öğrenciler becerilerini geliştirmeye devam ederken yıl sonunda müzede veya başka koleksiyon yerlerinde işe yerleştirildiklerinde daha çok pratik deneyim elde etme şansı bulurlar. Bu da öğrencilere ilk yıl öğrendikleri becerileri pratiğe dökme, müze ortamında çalışma deneyimi edinme, küratörler ile birlikte çalışma ve mesleki ağ oluşturmaya başlama gibi amaçlarla düzenlenecek faydalı departman toplantılarına katılma imkanı sağlar. Öğrencilerin tümü ikinci yıl eğitimlerine tam bir heyecan ve daha yüksek

özgüven ile dönerler. İşe yerleştirme deneyiminin önemli bir bölümü de öğrencilerin bir koruma laboratuvarından diğerine kurumların kendi misyonlarına göre yapılan çalışmaların nasıl değişim gösterdiğini anlamasına yardımcı olmak amacıyla resmi bilgi alışverişi gerçekleştirilmesidir.

Program dahilindeki yeni bir gelişme, İngiltere ve dünyada koruyuculuk mesleği açısından kamunun sürece dahil edilmesinin önemini vurgulamayı amaçlamaktadır (Hess Norris, 2008). Koruyucuların daha görünür hale gelmesi, koruma uygulamalarını kamuya açık yapması veya yaptıkları çalışmaları koruma sergilerinde gösterime çıkarması git gide yaygınlaşmaktadır. Bu durumun, müzelere ve tarihi evlere gelen ziyaretçilerden yoğun ilgi gördüğü dikkat çekmiştir. Bu yıl ilk kez, öğrenciler teksti korumaya ilişkin konuşmalar hazırlamış ve kamu huzurunda bu konuşmaları sunmuş, 55 yaş üzeri bir sanat sınıfına, bir dikiş grubuna ve topluluk tabanlı bir holdingin öğleden sonra etkinliğinde çevre teması üzerinden konuşmalar yapmışlardır (Şekil 5). Seçilen yerler, şehrin kültür, sanat ve spor etkinliklerinden sorumlu devlet kuruluşu olan Glasgow Life tarafından belirlenmiştir. Öğrenciler kamuyla doğrudan etkileşim kurarak büyük kazançlar elde etmiş ve herkes konuşmaları hem ilgi çekici hem de bilgilendirici bulmuştur

Tekstil koruması çok disiplinli bir meslek olup, bilim, sanat, tarih ve teknik becerileri kapsamaktadır. Pye ve Sully'nin harika çalışmasında (2007) koruma alanında kariyer yapmak için gerekli beceriler, bilgiler ve anlayışın altı çizilmektedir. Tekstil koruyucuları olmayı öğrenen öğrencilerin fotoğrafçılıktan boyamaya, bir koleksiyona erişimin nasıl artırılacağı konusunda tavsiye vermekten kamu üyeleri ile iletişim kurmaya kadar

birçok beceri geliştirmesi gerekmektedir. Bu birbirinden apayrı öğelerin bir araya gelerek koruyucunun korumaya ilişkin kararlar verirken neredeyse tamamen içgüdüsel hareket edebildiği bir ortam teşkil etmesi gerekmektedir. Bir koruyucu, el becerikliliğinden açık ve iyi gerekçelendirilmiş raporlar yazmaya, sözlü becerilerden zaman yönetimine, ekip çalışmasından problem çözmeye kadar birçok beceri geliştirmelidir. Ayrıca materyaller ve teknolojiye ve işleme aldıkları nesnelerin tarihi ve kullanımına ilişkin güçlü bir kavrayışa sahip olmaları gerekir. Program, tüm bu becerileri geliştirmeyi ve bir arada uyumlu bir bütün haline getirmeyi amaçlamaktadır. Her bir beceri ve kavrama alanının geliştirilmesi için birçok değerlendirme türü kullanılır. Araştırma taslağı oluşturmak, bülten yazısı yazmak veya fon başvurusu hazırlamak gibi mesleki açıdan faydalı olacak beceriler de ödevler arasında bulunmaktadır. Bitirme tezi ise öğrencilerin bireysel araştırma projeleri yürütmesine ve belirli bir ilgi alanına yönelmesine imkan sağlar; Bu çalışma genellikle dana geniş bir tekstil koruma uzmanlık alanı ile ilişkilidir ve yayınlanabilir.

Program, tekstil koruma alanında bir kariyer çalışması için temelleri atmayı amaçlar; fakat mezun olan öğrenciler küratör veya doktora çalışmalarına da yönelebilmektedir. Program, öğrencilere bir dizi araç sağlar ve kariyerleri süresince yeteneklerini daha fazla geliştirebilmeleri için gerekli düşünce yapısını sağlar. Bir yıllık bir staj dönemi, yeteneklerin pekiştirilmesi için ideal adımdır ve bazı öğrenciler genellikle İngiltere veya ABD'de eğitim sonrası staj imkanı yakalamaktadır. Diğer mezunlar müzelerde ast konumlarda işe başlamakta veya serbest koruyucu olarak görev almaktadır. Koruma eğitiminde reflektif uygulama merkez konumundadır– bu, geliştirilen ve gerçekleştirilen uygulamaların ne oranda başarılı olduğunu değerlendirmek ve uzun vadede uygulamaları değerlendirmek için kilit konumundaki bir beceridir. Tekstil koruması işinin temelini teşkil eden ilkelere ilişkin sağlam bir anlayış ve önemli teori ve uygulamalara ilişkin güçlü bilgi birikimi öğrencilerin farklı bir ülkede olsalar bile teoriyi en uygun şekilde uygulamaya dökmesine imkan sağlar– programdan mezun olan öğrenciler geri dönmekte veya dünyanın her yerine çalışmaya yönelebilmekte– veya farklı türde kurumlarda çalışabilmektedir. Program koruma teknikleri eğitimi içerir fakat, temelde koruma eğitiminin amacı mezun öğrencilere hayat boyu öğrenmeyi içeren bir kariyer elde etmek için gerekli araçları sağlamaktır.

Kaynakça

Clavir, M. 2002. *Preserving What is Valued. Museums, Conservation and First Nations*. Vancouver: UBC Press.

Hess Norris, D. 2008. Promoting civic engagement in conservation education and training. In T. Ruuben (ed.) *Proceedings of the Interim Meeting International Council of Museums Conservation Committee (ICOM-CC) Working Group Education and Training in Conservation, 2007, Vienna*. Finland: EVTEK University of Applied Sciences, 41-42.

Lennard, F. 2010. Defining features of the TCC's MA Textile Conservation programme 1999-2009. In F. Lennard and P. Ewer (eds.) *Textile Conservation: Advances in Practice*. Oxford: Elsevier, 263-269.

Pye, E. and Sully, D. 2007. Evolving challenges, developing skills. *The Conservator*, 30, 19-38.

Resimler

- ✦ Belgelendirme ve tahmin egzersizi yapan bir ikinci sınıf öğrencisi.
- ✦ Glasgow Üniversitesi Hunterian Müzesinin tarihi akademik kıyafetler koleksiyonundan bir başlık üzerinde çalışan bir ikinci sınıf öğrencisi.
- ✦ Tarihi materyal ve tekniklere ilişkin daha iyi bir kavrayış sağlamayı amaçlayan doğal boyama egzersizi.
- ✦ Öğrenciler, danışman raporu yazmak üzere Hunterian Müzesinde depolanan koleksiyonlar hakkında bilgi topluyor.
- ✦ Öğrenciler kamuya tekstil koruması hakkında bir konuşma yapıyor.